

LUND UNIVERSITY

Gothia me genuit

Svenska autoepitafier från tidigmodern tid

Möller, Daniel

Published in:

Att dikta för livet, döden och evigheten

2020

Document Version:

Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Möller, D. (2020). Gothia me genuit: Svenska autoepitafier från tidigmodern tid. I D. Möller, V. Lindgärde, A. Vetushko-Kalevich, & A. Jönsson (Red.), *Att dikta för livet, döden och evigheten: Tillfällesdiktning under tidigmodern tid* (s. 205-225). Makadam förlag.

Total number of authors:

1

Creative Commons License:

Annan

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Gothia Me Genuit

*Svenska autoepitafier från tidigmodern tid*¹

DANIEL MÖLLER

SJÄLVBIOGRAFI, memoar, minnen, vittnesmål, bekännelse. Teknikerna för – och arterna av – litterär självframställning är flera.²

En under 1600- och 1700-talen vanlig men i Sverige hittills outforskad underkategori till begravningsdiktningen är det så kallade autoepitafiet. Det kan inkluderas i raden av olika sorters självframställning. Inte minst 1700-talets kultur och litteratur utmärks av ett intresse för de biografiska och självframställande genrerna.

Internationellt har autoepitafiet som subgenre uppmärksammats av Joshua Scodel och Karl S. Guthke. I *The English Poetic Epitaph* (1991) mönstrar Scodel 1700-talsförfattaren Alexander Popes ”Epitaphs upon Himself”.³ Guthke granskar i *Epitaph Culture in the West* (2003) ett stort antal ”self-epitaphs” av olika författare från äldre epoker och ända in i vår tid.⁴

Medan epitafiet är ett frö till en biografi, är autoepitafiet ett frö till en självbiografi. Flertalet autoepitafier är torra och allmänt eller neutralt hållna (det vill säga de påminner om varandra), medan andra är självhögtidliga, pompösa och självpromoverande. Ytterligare andra är självvironiska eller skämtsamma.

Det finns alltsedan antiken en stor mängd epitafieantologier, och under 1600- och 1700-talen blev det på modet att såväl skriva som samla fiktiva epitafier. I Tyskland gav Frans Sweerts år 1623 ut antologin *Epitaphia Ioco-Seria*,⁵ en samling ”sprall-varliga gravskrifter”.⁶ Även i Philippe Labbes *Thesaurus epitaphiorum veterum ac recentium* (1666) finns en avdelning med ”sprall-varlig” poesi, bland annat en gravdikt över en bokmal vars stoft diktjaget viger som

trofé åt muserna, vars fiende den var.⁷ I den av Otto Aicher redigerade antologin *Theatrum funebre* från 1675 finns bland annat en avdelning med gravdikter över djur: en över en hund som slagits ihjäl av en bondtölp, en över en annan hund som dödats av vildsvin och en över en tredje hund som bitits ihjäl av andra hundar; där finns även gravdikter över en mulåsa, en gammal märr, en liten hare, en gammal räva, en loppa, en råtta, en myra, bin (ett kollektivt epitafium), en humla, en fluga och en falk.⁸

Texterna som behandlas i den här studien, autoepitafier skrivna i Sverige – majoriteten från 1600- och 1700-talen –, är författade på svenska, latin och franska.⁹ Sammanlagt har jag funnit och haft att ta ställning till drygt ett tjugotal dikter från svenskt 1600- och 1700-tal och ungefär lika många utländska poem från samma period. Utöver det finns i materialet cirka tio dikter från antiken och ett tjugotal poem från svenskt och utländskt 1800- och 1900-tal.¹⁰

I

1600- och 1700-talen är epitafielitteraturens guldålder i Sverige. Det skrevs under dessa århundraden kolossala mängder gravdikter av skiftande slag och av varierande omfång. Då uppstod i Europa och Sverige även ett antal undergenrer eller underkategorier till den vanliga begravningsdiktningen (flera med

◀ **LARS WIVALLIUS** skrev inte färre än tre kända gravdikter över sig själv, lika många som Carl Gustaf Tessin. En är denna i Kungliga bibliotekets samlingar, präntad i trespalt på ett ark i storlek 40,5×63,5 cm och med en tecknad dekor som ram (Vt 128). Titeln lyder: "EPITAPHIVM in obitum LAVRENTIJ WIWALLIJ a semet ipso compositum". Över de tre spalterna står som ett slags motto: "Adam war vår första Faar, och Efwa vår första moor. Dhe dödde bort, lemna oß qwar, i nödh och elände Stoor." Dikten slutar med ett Votum:

Hjälp oß vår gudh af all vår nödh,
Och frälß oß från en ond brå dödth.
Gudh gifwe oß en sahligh stundh,
Dhet önske hwar af hiertans grundh.

Och sist läser vi *Optima Speculatio est mortis meditatio* ('Det bästa begrundandet är meditationen över döden').

antika anor). Det är frågan om en brokig odling vid sidan av den gängse gravdiktningen, där djurgravpoesin var den vanligaste sorten.¹¹

Förutom över djur skrevs gravdikter över konkreta och abstrakta *ting* (saker, föremål). Dessa dikter är ibland (för att inte säga ofta) parodiskt hållna och inte så få hör hemma inom kategorin *burlesk*, en underavdelning till parodin.¹²

Förevändningen för författandet av gravdikter över ting kunde vara att man ville dryfta en specifik politisk fråga, men dikterna kunde också skrivas av andra skäl. Ett exempel på en politisk gravdikt över en abstrakt företeelse, i detta fall överflöd, är den separattruckta dikten *Graf-Skrift Öfwer Det Landförwiste Swenska Öfwerflödet* (1757) av den numera bortglömde författaren Svante Didrik Wexell (1732–1775). Dikten har sannolikt skrivits med anledning av 1756 års överflödsförordning, som i likhet med de andra överflödsförordningarna hade tillkommit för att motverka lyxkonsumtionen i landet. Såväl smak som lust förpassades i det nya dekretet till graven, menade Wexell.¹³

I en klass för sig är en gravdikt från 1716 av Nils Sparrman (1667–1722). Författaren klagar över två 'döda' kroppsdelar, en hand och en del av en arm. Dikten publicerades separat och dess långa titel lyder: *Suck och Tårar Med Tröst och hugswalelse Öfwer Den högra Handen/ Och En deel af Armen/ som efter en hastig åkommande Swulnad Anno 1714 den 19 December: Samt en obeskrifwelig wärck och sweda den 8 Martii följande måste afsågas; Med den andra handen vptåk-nade.*

Dikten inleds på följande sätt:

Jag har spelt vth/ och wråka måst min Luta. Min stränga spehl hur' ynckligt de sig sluta? Min högra hand och arm är sågad af/ Min högra hand/ det dyra kära stycke/ Lekammens borg/ tu ädla wackra smycke Är lagd i graf.¹⁴

Man kunde förmoda att Sparrman förlorat kroppsdelarna i något av Karl XII:s krig, men så var inte fallet. Poeten var kyrkoherde, och i herdaminnet finns upplysningen att Sparrman hade "den olyckan att nödgas låta afsåga sig högra handen för en svår vårtas skull, hvaruti af vanskötsel kallbrand slagit sig. Lefde dock derefter i 8 år, och betjenade sig sedan af venstra handen, att lika färdigt skrifva."¹⁵

Till och med en gravskrift över en gravskrift har författats, av Johan Peter Kjellberg (1768–1832). "Öfver en af Ålder utplånad Grafskrift" lyder:

Förr lärde denna Skrift, men Tiden plånat ut,
att allt uti vår Verld förgängligt är til Slut:
och Sjelf hon denna Sats nu aldrabäst förklarar
därmed, att läsen bli hon Mödan oss besparar.
Så Ytan detta intyg bär:
*en Grafskrift är begrafven här.*¹⁶

Liknande dikter skrevs i Tyskland, England och på andra håll.¹⁷ Autoepitafierna tillkom med andra ord inte i ett vakuum. Samtidigt som poeterna skrev gravdikter över sig själva, skrev de dikter över döda hundar och fåglar samt över förlusten av materiella ting och abstrakta företeelser. Begravningspoesin togs i beslag och användes för andra syften än den ursprungligen var avsedd.

Det går inte alltid att avgöra om de människor, djur och föremål som behandlas i gravdikter verkligen existerat. Det har skrivits många fingerade gravdikter, och Per S. Ridderstad skiljer därför med rätta mellan äkta och fingerad tillfälleslitteratur. Han tar Bellman som exempel och påpekar att dennes produktion i mycket hög grad består av tillfällesdiktning, både äkta (verser över enskilda personer) och fingerad (*Bacchi Orden*, det mesta i *Fredmans epistlar*).¹⁸

I denna studie förekommer både äkta och fingerade gravdikter. Man kan ställa sig frågan om det är meningsfullt att tala om de fingerade tillfällesdikterna som tillfällespoesi i egentlig mening. Tillfällesdikter är skrivna över eller till reella föremål (brudpar, döda personer/djur) och är knutna till specifika tillfällen (bröllop, dödsfall). Å andra sidan kan fiktiva dikter ha en mottagare eller en mottagargrupp och har det i regel också. Det råder som Ridderstad påpekat ”ett oupplösligt samband mellan *tillfälle* och text” (min kursivering),¹⁹ inte nödvändigtvis mellan (ett eller flera) *äkta föremål* och en text. Man kan således säga att de fingerade tillfällesdikterna frammanar en föreställning om ett tillfälle.

II

Ett av de äldsta svenska epitafierna är författat redan på 1000-talet. Det är en inskription på en runsten, som på gängse sätt kort minner om en död person och om vem som lät rista inskriptionen och resa stenen. Men runorna över stormannen Jarlabanke skiljer sig från andra runinskrifter. En av stenarna som denne lät resa över sig själv – vid Vallentuna kyrka – har en ristning som när stenen var hel förmodligen löd (här translittererad och översatt till modern svenska):

Jarlabanke lät resa denna sten över sig själv medan han levde. Han ägde ensam hela Täby. Gud hjälpe hans själ.²⁰

Texten är dock, som synes, nedtecknad i tredje person singularis, och det är inte möjligt att avgöra om det är den döde själv eller någon honom närstående person som formulerat raderna.²¹

Många bemärkta personer i svensk kultur- och litteraturhistoria har författat gravdikter över sig själva. Några namn kan nämnas: Johannes Messenius (1579/80–1636), Georg Stiernhielm (1598–1672), Sveno Brynolphi Dalius (1604–1693), Lars Wivallius (1605–1669, som skrev minst tre stycken), Lars Fornelius (1606–1673), Johan Oxenstierna (1666–1733, som skrev två stycken), Georg Heinrich von Görtz (1668–1719), Johan Runius (1679–1713), Jacob Frese (ca 1690–1729), Carl Gustaf Tessin (1695–1770, som författade tre stycken), Olof von Dalin (1708–1763), Augustin Ehrensvärd (1710–1772), Johan Gabriel Oxenstierna (1750–1818), Frans Michael Franzén (1772–1847) och Johan Olof Wallin (1779–1839).²²

Förebilderna fann man bland annat hos de namnkunnigaste av antikens författare: Homeros (700-talet f.Kr.), Aischylos (ca 525–456 f.Kr.), Vergilius (70–19 f.Kr.) och Ovidius (43 f.Kr.–17 eller 18 e.Kr.),²³ som alla fyra – enligt traditionen – skrivit gravdikter över sig själva och kan sägas ingå eller ha ingått i den litterära och kulturella repertoaren. Även denna lista kan göras avsevärt längre. Det hör exempelvis till sammanhanget att *Anthologia Graeca* (Grekiska antologin) innehåller flera autoepitafier,²⁴ liksom att sådana har författats av internationellt kända senmedeltida och tidigmoderna diktare som François Villon (ca 1431–ca 1463), John Donne (1572–1631) och Andreas Gryphius (1616–1664), för att bara nämna tre.²⁵

Horace Engdahl beskriver repertoaren som ”ett förråd av material och tekniker, genom vilkas mellankomst verkligheten på sätt och vis redan är förvandlad till poetiska halvfabrikat, och många av konstutövarens val är gjorda åt honom på förhand”.²⁶ Till repertoaren räknar han ”retoriken, de versifikatoriska och grammatiska reglerna och genrekonventionerna”, därtill ”ett antal kulturellt centrala stoffkretsar, framför allt antikens mytologi, den klassiska världens geografi och historia, herdefiktionens landskap och persongalleri, den officiella historieskrivningens fosterländska hjältefigurer samt bibelns gestalter, som dock utnyttjades sparsamt”.²⁷ Repertoaren kan således beskrivas som en historiskt-kulturell och retoriskt given erfarenhetsbank som de bildade kretsarna ägde gemensamt och fritt disponerade idé- och stoffkapitalet i.

Varför författade man då autoepitafier? Det enkla svaret är att *man* (för detta gäller just män – jag har tyvärr inte lyckats spåra upp något äkta autoepitafium av en kvinna) har skrivit sin egen gravdikt för att inte bli bortglömd. Det går inte att lita på att någon annan ska rista ens runor när man är borta, utan det måste man göra själv. Shakespeare, som även han författat en egen gravskrift,²⁸ har i *Much Ado About Nothing* formulerat det så här:

[...] if a man doe not erect in this age his owne tombe ere [= before] he dies, hee shall live no longer in monuments, than the Bels ring, & the Widdow weeps.²⁹

Det går inte heller att lita på att någon annan ska skriva en *bra* gravdikt över en – risken finns att den blir medioker, rentav undermålig. Olof von Dalin (1708–1763) uttrycker i ett autoepitafium, ”En qväll när H.[err] Dalin war siuk”, som citeras i sin helhet längre fram, en mild förskräckelse över att en viss ”Herr *Twist*” (eller någon liknande biskald, halv- eller helpekoralist) ska skriva en gravdikt över honom när han är död. (Peter Twist, 1709–1754, var en av Dalins tids mindre framstående tillfällesdiktare, som med en rad servila poem i arkaisk barockstil uppvaktade bland andra Dalins arbetsgivare Lovisa Ulrika och Adolf Fredrik.) Under en period av sjukdom uppfylls Dalin därför av ett slags skälmsk vämjelse, och han skriver: ”[O]m jag skulle lifwet mista,/ så will jag kort min runa rista:/ det ber jag, kära min Herr *Twist*,/ at han går långt ifrån min kista:/ jag må ju sielf få skrifwa sidst?”³⁰

Det finns dock – undantagsvis – även andra anledningar till att man skrev autoepitafier. Jag återkommer till dem.

Det kan nämnas att ett epitafium över en prostinna, skrivet i första person singularis, på 1800-talet uppgavs vara inristad på en gravsten ”i en gammal kyrka uti Kronobergs län”:

Tre gånger jag mig uti brudesäng vändt,
Så gladelig!
Fast Gud mig ej hafver med barn bespänt,
Beklagelig!
Min försteman var en löjtnant så fin,
Den andre en doktor, kan hända,
Den tredje var Prosten Hans Johan Flodin,
Och han hafver skådat min ända.³¹

Under 1700-talet författades det även gravdikter över levande personer.³² Syftet med dessa poem var att klandra, smäda och driva med människor som uppfattades som löjeväckande eller som man hade ett horn i sidan till. Troligen tillhör epitafiet över prostinnan detta slags texter. Det ter sig både löjeväckande och infamhumoristiskt. Sannolikt har vi att göra med en posthum verspaskill, ett inverterat äreminne – och därmed ett falskt autoepitafium.

De flesta autoepitafier är annars allvarligt syftande, skrivna för att ristats in på den egna gravstenen eller för att tryckas i memoarboken eller i en diktsamling. Andra är självförhärligande, självvironiska, skämtsamma eller till hälften allvarliga, till hälften humoristiska.

Historiens mest kända autoepitafium (nedan kallat Mantuaeepitafiet) har traditionen tillskrivit Vergilius. Det utgör förebilden för många diktare av egna gravskrifter under de kommande århundradena:

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Parthenope. cecini pascua, rura, duces.³³

(‘Mantua gav mig livet, Calabrien ryckte bort mig; nu hyser mig Neapel. Jag besjöng ängar [*Bucolica*], åkrar [*Georgica*], fältherrar [*Aeneiden*].’)³⁴

Flera författare har alluderat på denna – sannolikt apokryfiska – dikt, som imiterades och parodierades redan i antiken. Det finns gott om dikter om och över både människor, djur och ting som anspelar på det lilla poemet. En gravdikt över en knähund, inhuggen i en marmortavla vid Villa Borghese i Rom, börjar till exempel: ”Gallia me genuit” (‘Gallien gav mig livet’).³⁵ Och i ett Martialis-epigram yttrar några *ostar*: ”Trebula nos genuit” (‘Trebula gav oss livet’).³⁶

Lars Fornelius – bördig från Fornåsa i Östergötland, vid 1600-talets mitt poesiprofessor i Uppsala och även latindiktare – författade ett (allvarligt) autoepitafium som inleds med orden ”Gothia Me Genuit”.³⁷ Fornelius avled 1673 och hade varit en av sin tids främsta lärde. Genom hans poem kan Mantuaeepitafiet ha rönt förnyad aktualitet i Sverige.

◀ DALIN UTTRYCKER I DIKTEN ”En qväll när H.[err] Dalin war siuk” en lättsam bävan över att pekoralisten Twist ska rista en runa på vers över honom när han är död. Denne hade med en lång rad poem i svassande och bombastisk stil uppvaktat bland andra Lovisa Ulrika och Adolf Fredrik. (KB, Vf 72)

Fornelius' autoepitafium lyder:

Gothia Me Genuit, Batavi Fecere Magistrum.
 Upsalia Excepit. Porticus Hæc Sepelit.
 Me Melius Nemo GUSTAVI Vulnera Regis
 Vidit, Jd In Saxo Hoc Lector, Habeto Novum.³⁸

(‘Götaland födde mig, Holland gjorde mig till magister, Uppsala mottog mig, i denna hall är jag begravnen. Ingen har bättre än jag sett konung Gustavs sår. Detta skall du, som läser detta, ha som en nyhet på denna stenhäll.’)³⁹

Även amiralen och poeten Werner von Rosenfeldt (1639–1710) anspelar – i epicediet ”Klagan öfwer en mächta artig Papegoijas dödh” – på Mantuaepitafiet. Epicediet avslutas med ett gravepigram med papegojan Papkens porträtt, ett, som det heter, ”*Epitaphium* med papkens *Conterfey*” (r. 45–50).⁴⁰ Tre små partier om två rader vardera urskiljs i epitafiet: ett där papegojan berättar om sin födelse, ett där den talar om sitt liv och ett där den meddelar vad som hänt den efter dess död. Rosenfelt låter den döda papegojan bland annat meddela: ”J *Jndien* är iag kläkt [...] / [...] på wärkö blef iag döö”.⁴¹ Med dessa ord, och några följande, anspelar han på Mantuaepitafiet, som traditionen alltså tillskrivit Vergilius (‘Mantua gav mig livet, Calabrien ryckte bort mig’).⁴²

Johannes Messenius’ autoepitafium är i likhet med Mantuaepitafiet kort. Det tillhör den självpromoverade kategorin och lyder:

Här under hvila sig Doctoris Johannis Messenii ben:
 Själen i Guds rike; men ryktet kring hela världen.⁴³

Flertalet autoepitafier har nedtecknats mot slutet av författarnas liv. Andra synes vara skrivna mitt i livet eller i ungdomen. Ju yngre en författare varit vid färdigställandet av den egna gravskriften, desto mindre allvarlig ter den sig. När det gäller Messenius är det mycket osäkert om dikten över honom verkligen har författats av honom själv. I de äldsta källorna omtalas dikten som ett vanligt epitafium.

Det finns även dikter som är allvarligt avsedda men framstår som komiska. Så är det med Sveno Dalius’ rekordlånga autoepitafium, som även var hans mest kända dikt. Dalius är dessliques det svenska ädelpekoralets *grand old man*. Dikten bär titeln ”*Personaliskt Epitaphium*” och står att läsa i hans sista diktsamling, *Finem respice* (‘Tänk på slutet’, 1684). I en version från 1693 (poetens dödsår) har den namnet ”Resepass och Epitaphium”.⁴⁴

Georg Gezelius skriver i sitt biografiska lexikon att Dalius' gravdikt över sig själv "upväkte allmänt löje".⁴⁵ Dalius lämnar i dikten en rad självbiografiska uppgifter, och början är storslaget krönikeartad:

*ANNO 1604/ Man kungör/
Född til Werld i Proest-Gården Öhr/
Faar/ Brynolph Haquin Prost in Dalia
Moor, Prætores Dotter Amalia.*⁴⁶

Olof von Dalin travesterar dessa rader – och alluderar samtidigt till ett besök på gården Forsby i Österåkers socken i Södermanland hos sin vän Ulric Nils Gyldenstolpe (1689–1768) – med formuleringen:

1738 man kundgör
eij trettonde affton; men dagen för.
på Högsjö gård in *Wikingåkria*
två mil från Österåkria.⁴⁷

Gyldenstolpe svarar med ett versbrev i samma avsiktliga pekoralstil, där han påpekar att Dalins brev "liknar förträffligt sit original", och undertecknar sitt eget: "Forsby/ bittida på året 1738 och eij sent,/ är illa skrifwit, men bättre ment."⁴⁸

Både Dalins och Gyldenstolpes versifierade epistlar är till stora delar modellerade efter Dalius' autoepitafium. Dalin imiterar Dalius' skrivsätt, särskilt hans lust att rimma på latinska glosor, något som ter sig extra löjligt eftersom slutrim inte förekom i den klassiska latinska poesin.

Kunde autoepitafierna ha andra funktioner än de mest uppenbara, nämligen att konstfullt söka motverka bortglömdhet eller högtidlighålla minnet av sig själv – eller driva med sig själv? Svaret är ja, men det förefaller ovanligt.

I Dalindikten som nämndes ovan – den är från omkring 1753 – skaldar Dalin om likstolens likviditet. Likstol är benämningen på den avgift som prästen fick som ersättning för begravningsceremonin.⁴⁹ Dikten är, som så ofta hos Dalin, till hälften allvarlig, till hälften skämtsam.⁵⁰ Den består av tre strofer, där den första och tredje strofen är skrivna i första person och den andra i tredje person singularis. Det är poemets andra och längsta avdelning som utgör själva autoepitafiet, som har ett annat utseende med indrag för rader med manligt rim. Dikten lyder *in extenso*:

Neij, nu i qväll mår jag eij wäl:
 bäst tänka på sin stackars Siäl
     och lämna Kroppen åt *Galèner*,
     Boerbaver, *Beckar* och *Rosèner*,
 som wißt eij läka mig ihiel:
     men om jag skulle lifwet mista,
     så will jag kort min runa rista:
     det ber jag, Kära min Herr *Twist*,
     at han går långt ifrån min kista:
     jag må ju sielf få skrifwa sidst?

*   *
 *

Här hwilar den, som gerna skrattat,
     som trifwits wäl i goda lag
     och sofwit intil liusan dag,
 som mints en del af det han fattat,
     en del med större nöije glömt,
 som gamla Sagor genom luttrat,
 som ganska mycke papper pluttrat
     med alt det som hans hiärna drömt:
 Som offta fåfång flit sig giorde,
     som alting nämde wit sit namn,
 som wörda den han wörda borde,
 som älska den han älska torde;
     men fick dock ingen wiß i famn:
 Han hwilar här i kalla gropen,
 lik en *Bouteille*, som följer hopen,
     sen winet lyckligt farit hän:
 I Klercker, som hans lefnad skrifwit,
 hwad han Ehr sidst tilkänna gifwit,
     det är, at om han lefwat än,
 had ingen likstol för Ehr blifwit.

*   *

Dock, denna Skriffth jag fåfångt sätter:
 jag för vår drotning mår nu bätter;
     ty får jag lif och mod igen.⁵¹

Det är kännetecknande för Dalins tillfällespoesi i allmänhet att den ofta innehåller oväntade element, såsom klander av andra författare, politiska randmärkningar, kritik av lärde eller – som här – utfall mot prästerna. Redan 1735 hade Dalin skrivit en gravdikt över en hund, smugit in implicit kritik av prästerskapet och hänvisat till ett känt ställe i Horatius' *Ars poetica* samt riktat slagkraftig kritik mot samtidens många undermåliga rimmare.⁵² Till och med i den egna gravskriften griper han tillfället att häckla sina motståndare i de klerikala leden.⁵³

En lekfull och *kiastisk* sida visar den med Dalin samtida Carl Gustaf Tessin upp i ett av sina tre autoepitafier. I dagboken skriver han i september 1757:

Hade jag penningar, så låte jag, mig till graf och instundande hvila, upplägga, på någon kyrkogård en ättehög, med träd omsatt, hvälfd under, och en ingångsdörr vid marken, samt öfverst, en Runsten, med påskrift:

En lätt luft var mig ofta tung: En tung jord är mig nu lätt.⁵⁴

Det lugubra ämnet till trots är texten närmast uppsluppen. Tessins två andra gravdikt över sig själv förefaller däremot allvarligt hållna; den ena, som bär rubriken ”Öfver min graf” och är nedtecknad i dagboken den 2 mars 1757,⁵⁵ lyder:

GUDS
 kärlek hvile öfver jordenes krets.
 +
 Afund
 förtal och otacksamhet
 oroen
 ej min tysta
 grift.
 Jag
 är ju verlden död
 och
 till stoft vorden.
 Si
 CHRISTUS kommer!
 Qväljen ej
 GUDS dom
 med
 edra fördomar.
 †

Den 26 november samma år läser vi i samma dagbok följande något mer lekfulla fraser: ”Mig är sagdt att på en viss mans grafsten skall stå:/ *När det är allt, så är allt allt.*/ Komma någonsin mina ben att ligga vid hans, så vill jag, att mitt på mitt grafställe skall skrivas:/ *När allt är allt, då börjar allt.*”⁵⁶ Eftersom man tänkte sig att döden var en sorts födelse (och livet ett slags död i etapper), är formuleringen mindre frappant än den i förstone kanske verkar.

Lekfullast av alla är Johan Gabriel Oxenstierna. Hans dikt är nedtecknad i stenstil (en dikt med punkt efter varje ord) i dagboken 1769, när poeten är endast 19 år. Epitafiet uppger sig Oxenstierna ha författat efter att ha förätit sig på bär, och han fruktar glatt för sitt liv. Den 8 augusti skriver han: ”På [...] 2 dagar har jag ätit så mycket bär, att jag nu mår illa. Om det blir värre, ock jag skulle dö av indigestion [rubbning i matsmältningen], så må man rista detta till minne på min graf.”

Här. under. förvaras.
 de. jordiska. öfverlefvor. af.
En. Åtare.
 Han.
 åt. ej. att. lefva. men. lefde.
att. äta.
 ock. dog. af. nit. i. det. kall.
 hvartill
 Försynen. honom. ämnat.
 Här.
 hafva. de. händer. tröttnat.
 Som. aldrig. tröttnade.
 att. taga. efter. frukter.
 Här.
 hvila. de. tänder.
 som. aldrig. hvilat.
 Vandringsman.
 Eho. du. är.
 Sök. hans. förtjenster. att. vinna. hans. ära.
 men
 förr. än. du. går. bort.
 töm.
 Åt. hans. hungriga. skugga.
 En. skeppa. smultron.
 På. grafven.⁵⁷

Dagen därpå, den 9 augusti 1769, heter det: ”Jag mån änteligen bättre i dag och slipper väl denna gång få mitt Epitaphium öfver mig.”

Mot slutet av dikten vänder sig Oxenstierna skämtsamt till en *viator* – en vägfarare eller vandringsman som tänks passera den imaginära gravplatsen och gravstenen – med uppmaningen att söka den dödes ”förtjenster.” i syfte ”att vinna. hans. ära”. Innan dess anmodas denne emellertid att på graven tömma ”En. skeppa. smultron.” åt den hänsövnes ”hungriga. skugga”. Det är en lek med *viator*-formeln, där den som går förbi en minnesvård uppmanas att stanna upp och betrakta griften och fundera över alltings förgänglighet.⁵⁸ Skäppa är en äldre svensk volymenhet för spannmål, med storlek från cirka 25 till cirka 35 liter. Det är alltså en enorm mängd smultron som den unge skalden önskar få strödd över sin grav.

III

Autoepitafiet, hemmahörande i tillfällespoesin, emanerar ur den genre som romarna kallade *genus demonstrativum*. Det var en av den klassiska retorikens tre huvudgenrer, som enligt Aristoteles hade funktionen att ge beröm och klander. Genom lovorden och smädelserna kunde en persons namn leva vidare i årtusenden – och författarna av autoepitafier försökte här ta sitt öde i egna händer. Det kunde vara säkrast så. De skrev sina egna gravdikter för att inte glömmas bort. De flesta av dessa dikter är neutrala, andra är självhögtidliga. Ytterligare andra är självvironiska, lekfulla eller skämtsamma. I ett autoepitafium av Dalin bedriver författaren polemik, vilket är ovanligt. Texterna hör förutom inom tillfällespoesin hemma i den litterära självframställningens genre.

1. Studien har tillkommit inom ramen för projektet ”Autoepitafiet i Sverige under 1600- och 1700-talen”, finansierat av Birgit och Gad Rausing's Stiftelse för Humanistisk Forskning.

2. Jfr Arne Melberg, *Självskrivet. Om självframställning i litteraturen*, Stockholm 2008, s. 7 (och Sidonie Smith & Julia Watson, *Reading Autobiography. A Guide for Interpreting Life Narratives*, Minneapolis & London 2001, som refereras av Melberg).

Angående 1700-talets stora intresse för biografier, se även Bengt Hildebrand, ”Biografisk historiografi och svenskt biografiskt lexikon. Några huvudlinjer av utvecklingen”, i *Personhistorisk tidskrift* 40 (1939), s. 138–206 och Eva Hættner Aurelius, ”Den

självbiografiska idén. Om genremedvetandet för självbiografen i Sverige från ca 1640 till ca 1820”, i författarens *Inför lagen. Kvinnliga svenska självbiografier från Agneta Horn till Fredrika Bremer*, Lund 1996, särskilt s. 283 ff., samt densamma, ”Självbiografier och dagböcker”, i Jakob Christensson (red.), *Signums svenska kulturhistoria. Gustavianska tiden*, Stockholm 2007, s. 279–289.

3. Joshua Scodel, *The English Poetic Epitaph. Commemoration and Conflict from Jonson to Wordsworth*, Ithaca & London 1991, s. 251–276.

4. Karl S. Guthke, *Epitaph Culture in the West. Variations on a Theme in Cultural History*, Lewiston, N.Y. 2003, s. 143–189. Se även Thomas Schattschneider & Jens Pickenhan, ”*Rugia me genuit*. Antike Autoren in lateinischen Inschriften der Frühen Neuzeit in Mecklenburg-Vorpommern”, i Arne Jönsson & Gregor Vogt-Spira (red.), *The Classical Tradition in the Baltic Region. Perceptions and Adaptations of Greece and Rome*, Hildesheim 2017, s. 97–115.

5. Franciscus Swertius [Frans Sweerts] (utg.), *Epitaphia Ioco-Seria [...]*, Coloniae 1623, s. 224–238. Om humoristiska epitafier från 1800- och 1900-talen, se Karl S. Guthke, ”Laughter in the Cemetery. Stories Told by Epitaphs”, i *Fabula* 43 (2002), s. 197–226.

6. Per S. Ridderstads välfunna benämning/översättning i *Konsten att sätta punkt. Anteckningar om stenstilens historia 1400–1765* (diss.), Stockholm 1975, s. 52.

7. Philippe Labbe, *Thesaurus epitaphiorum veterum ac recentium [...]*, 2:a uppl., Parisiis 1686 (1666), s. 479 f.

8. Otto Aicher (utg.), *Theatrum funebre, exhibens per varias scenas epitaphia nova, antiqua, seria, jocosa [...]*, Salisburgi 1675, s. 239–272. – Det förekom även att gravdikter över djur (åter)användes till gravdikter över människor. Scodel anför en engelsk gravdikt över en hund från 1747 – publicerad i *Gentleman's Magazine* och av Scodel karaktäriserad som ”comical” – vilken några decennier senare approprierades av en präst som använde den som gravdikt över sin tjänare. Prästens epitafium över tjänaren beskrivs av Scodel som ”[a] wholly serious commemoration”; prästen har använt raderna 1–6 och 19–24 rakt av och bara ändrat ”A dog that did his work and knew his place” till ”A Man who did his work, and knew his place” och ytterligare en rad (Scodel 1991, s. 378 f.).

9. Både 1600-talet och 1700-talet var polyglotta sekel. Det ingick i bildningsgången att såväl läsa som skriva poesi på främmande språk, och de svenska poeterna skrev vid sidan av modersmålet bland annat på tyska, franska och latin. Se t.ex. Kurt Johannesson, *I polstjärnans tecken. Studier i svensk barock* (diss. Uppsala), Stockholm 1968, s. 10.

10. Bland antikens författare rör det sig om bl.a. Homeros, Aischylos, Vergilius och Ovidius och bland författarna från 1800- och 1900-talet om bl.a. Coleridge, Keats, Stevenson, Yeats, Rilke, Heidenstam och Birger Sjöberg.

11. Se Daniel Möller, *Fänad i helgade grifter. Svensk djurgravpoesi 1670–1760* (diss.), Lund 2011.

12. Angående parodins förhållande till burlesken, se Henryk Markiewicz, "On the Definitions of Literary Parody", i *To Honor Roman Jakobson. Essays on the Occasion of His Seventieth Birthday*, 11 October 1966, The Hague & Paris 1967, s. 1264–1272. Termen parodi, som betyder "sång som sjungs bredvid", används här i den konventionella och transhistoriska innebörd som den har enligt t.ex. *Svenskt litteraturllexikon*, 2:a utvidgade uppl., Lund 1970 (1964), s. 429, där det heter att en parodisk text "förutsätter en stilistisk förebild och kan sägas vara en förlöjligande imitation av en allvarlig dikt". Jfr definitionen i John Anthony Cuddon, *The Penguin Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*, 4:e uppl., London 1998 (1977), där författaren definierar termen som "The imitative use of the words, style, attitude, tone and ideas of an author in such a way as to make them ridiculous" (s. 640). Se även t.ex. Gero von Wilpert, *Sachwörterbuch der Literatur*, 3:e uppl., Stuttgart 1961 (1955), s. 431 ff.

13. 1756 års överflödsförordning hörde inte till de mest omfattande. Se härom i Sten Carlsson & Jerker Rosén, *Den svenska historien*, 6, *Fribetstiden*, 1719–1772, Stockholm 1967, s. 223. För en allmän beskrivning av landets överflödsförordningar under 1600- och 1700-talen, se Pernilla Jonsson & Leif Runefelt, "Konsumtion. Identitet, makt och livets nödortf", i Susanna Hedenborg & Mats Morell (red.), *Sverige – en social och ekonomisk historia*, Lund 2006 [s. 319–343], s. 333 ff. De två inledande stroferna i Wexells *Graf-Skrift Öfwer Det Landförwiste Swenska Öfwerflödet*, Stockholm 1757 (separattryck), lyder:

STore Kung och Stora Ständer,
 J, som wården Swea Länder,
 Store ting J ta'n Er för!
 Öfwerflödet man utjagar,
 Fast blodiglen sig beklagar,
 Har man nånsin hört så förr?

Nej, alt Folkslags plägsed tiger:
 Hwar Man lysnar, warligt stiger,
 Undrar hwad wil blifwa af:
 Trogna Män Er anslag wörda
 Fast så många blifwa rörda,
 Smak och Lusta körs i graf.

14. Nils Sparrman, *Suck och Tårar Med Tröst och bugswalelse Öfwer Den bögra Handen* [...], Stockholm 1716 (separattryck).

15. Johan Eric Fant & August Theodor Låstbom, *Upsala ärkestifts herdaminne*, 1, Upsala 1842, s. 141.

16. *Några Job. P. Kjellbergs skämtedikter, jämte et gammalt Manuscript, märkvärdigt bland fordna Norrköpings Minnen*, Norrköping 1828, s. 147.

17. Den tyske epigramdiktaren Friedrich von Logau (1605–1655) har bl.a. skrivit en ”Grabschrift eines Beutels”, och hans landsman Christian Hofmann von Hofmannswaldau (1617–1679) ett epigram med titeln ”Grab der Jungferschaft”. Dikterna illustrerar alltså fattigdom respektive förlorad oskuld. Se Georg Braungart, ”Barocke Grabschriften: Zu Begriff und Typologie”, i Hans Feger (utg.), *Studien zur Literatur des 17. Jahrhunderts. Gedenkschrift für Gerhard Spellerberg (1937–1996)*, Amsterdam 1997 [s. 425–487], s. 455 f., där dikterna citeras och kommenteras. Se även den anonyma ”Epitaph on the Fart in the Parliament House”, i Geoffrey Grigson (red.), *The Faber Book of Epigrams and Epitaphs*, London 1977, s. 21 (med följande, inledande rader: ”Reader, I was born and cried,/ Crackt so, smelt so, and so died,/ Like to Caesar’s was my death,/ He in senate lost his breath”).

18. Per S. Ridderstad, ”Vad är tillfällesdiktning? En kort översikt”, i *Personhistorisk tidskrift* 76, (1980) [s. 25–41], s. 25.

19. Per S. Ridderstad, ”Tryckt för tillfället”, i Harry Järv (red.), *Den svenska boken 500 år*, Stockholm 1983 [s. 235–258], s. 241.

20. Sten vid Vallentuna kyrka (U[ppland] 212 A), här cit. efter Mats Malm, ”Runornas litteratur”, Litteraturbanken.se.

21. Den första svenska ordinära gravdikten över en människa (dvs. om man inte inbegriper de poetiska runinskrifterna av sepulkral art) är författad 1535 av Johannes Magnus (1488–1544). I likhet med det mesta som skrevs i Sverige under 1500-talet är Magnus’ dikt avfattad på latin. Se Birger Bergh, ”Reformations- och stormaktstidens svenska latindiktning”, i Ritva Jonsson (red.), *Den levande antiken. Uppsatser om den klassiska traditionen i litteraturen*, Stockholm 1973 [s. 9–32], s. 12. Magnus’ gravdikt är publicerad i Joseph Kolberg, ”Aus dem Briefwechsel der Erzbischöfe von Uppsala, Johann und Olaus Magnus, mit dem Bischof Johannes Dantiscus von Kulm und Erm-land”, i *Verzeichnis der Vorlesungen an der Königlichen Akademie zu Braunsberg im Sommer-Semester 1915*, Braunsberg Ostpr. 1915 [s. 1–67], s. 10 f., not 15.

22. Stiernhielms gravskrift lyder som bekant: ”Vixit, dum vixit, laetus” (’Så länge han levde, levde han glad’). Angående Messenius, Dalius, Fornelius, Tessin, Dalin och J. G. Oxenstierna, se längre fram i texten. Beträffande Wivallius, J. Oxenstierna, von Görtz, Runius, Frese, Ehrensvärd, Franzén och Wallin, se i tur och ordning Birger Lövgren, ”Wivallius som patriotisk siare samt Wivallii gravskrift. Några nyfunna Wivallius-dikter”, i *Sammlaren* 1912 [s. 77–90], s. 78 f., *Greve Oxenstiernas sedo-lexor samt brev och koncept i urval F.U. Wrangel*, 2:a väsentligt tillökade uppl., Stockholm 1916, s. 24 f., Bernhard von Beskow, ”Friherre Georg Henrik von Görtz, statsman och statsoffer”, i *Svenska Akademiens handlingar ifrån år 1796*, XLIII, Stockholm 1868 [s. 185–388], s. 366, *Samlade skrifter av Johan Runius*, II, utg. av Erik Noreen, Stockholm 1934, s. 153, Jacob Frese,

Andelige och Werldslige Dikter, Stockholm 1726, s. 82, Bernhard von Beskow, ”Om Gustaf III såsom konung och menniska”, i *Svenska Akademiens handlingar ifrån år 1796*, XXX-VII, Stockholm 1863 [s. 5–439], s. 179, Frans Michael Franzén, *Till min biografi. Självbiografiska anteckningar 1772–1824*. Med kommentar utgivna av Gösta Lundström, Göteborg 1945, s. 47 och Tor A. E. Persson, ”Johan Olov Wallins På min grav”, i *Sammlaren* 1952, s. 112–114.

23. Beträffande Vergilius, se längre fram i texten. Angående Homeros och Aischylos, se *Certamen Homeri et Hesiodi*, B 337–338 resp. Aeschylus, *Fragmenta Elegiaca* 4. Rörande Ovidius, se *Tristia*, 3.3.73–76.

24. De äldsta epigrammen i *Anthologia Graeca* tros vara från 650-talet f.Kr. och de yngsta ska ha tillkommit på 550-talet e.Kr. Majoriteten av gravepigrammen finns i bok VII.

25. Se, i tur och ordning, Guthke 2003, s. 150, Joseph Anthony Mazzeo, *Renaissance and Seventeenth-Century Studies*, New York 1964, s. 84 och Blake Lee Spahr, *Andreas Gryphius. A Modern Perspective*, Columbia 1993, s. 40 f. Andra kända namn är Robert Herrick (1591–1674), Jonathan Swift (1667–1745) och Alexander Pope (1688–1744).

26. Horace Engdahl, *Den romantiska texten. En essä i nio avsnitt*, Stockholm 1986 (diss. 1987 och nyutgåva 2016), s. 37.

27. Engdahl 1986, s. 37. – I en tidig artikel, ”Den tomma hyllan i mänskighetens bibliotek” (i Madeleine von Heland et al. (red.), *Europa i Afrika. Fyra studier i västerländsk Afrikasyn*, Stockholm 1979, s. 93–153), etablerar Engdahl begreppen repertoarlitteratur och verklitteratur (i anslutning till distinktionen muntligt–skriftligt). Även här resonerar han teoretiskt välinformerat om skillnaderna mellan verklitteratur och repertoarlitteratur och konkluderar, på s. 101, att ”[d]en viktigaste konsekvensen för tolkningsarbetet av distinktionen verklitteratur–repertoarlitteratur ligger i valet av primär textlig totalitet: i det förra fallet ett enskilt verk, i det senare fallet en genre. Med genre menas den corpus av dikter eller berättelser som tillsammans konstituerar en viss fiktiv värld och/eller fastställer vissa formella och situationsinriktade regler för de enskilda händelserna.”

28. Se not 53.

29. Cit. efter *The Complete Works of William Shakespeare*. Reprinted from The First Folio. Edited by Charlotte Porter and H. A. Clarke. With an Introduction by John Churton Collins, II, *Measure for Measure, The Comedy of Errors, Much Ado About Nothing*, London [u.å., ca 1910 (sviten utgavs 1903–1912)], s. 85.

30. KB, Vf 72, egenhändigt manuskript.

31. *Svenska Anekdoter; eller Karakteristiska Drag och Infall ur Stockholmslifvet och från Akademierna, Prest- och Bondehistorier; Ordlekar m.m., samlade efter till större delen ännu lefwande personer*, Femte Häftet, Stockholm 1845, s. 86. Se även *Blekingeposten* 8.9.1865, där platsen uppges vara Hjortsberga kyrkogård, Blekinge.

32. Jfr Ewert Wrangel, *Det carolinska tidevarfvets komiska diktning* (diss.), Lund 1888, s. 239.

33. Cit. efter [Servius], *Servianorum in Vergilii Carmina commentariorum editionis Harvardiana volumen II* [...], utg. av Edward Kennard Rand m.fl., Lancasteriae 1946, s. 3.

34. Min övers. – För en diskussion om autoepitafiets autenticitet, se Irene Frings, ”Mantua me genuit. Vergils Grabepigramm auf Stein und Pergament”, i *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 123 (1998), s. 89–100.

35. *Corpus Inscriptionum Latinarum*, vol. VI: *Inscriptiones urbis Romae Latinae*, pars 4, fasc. 1: *Tituli sepulcrales: Plotia–Zozon. Inscriptiones varii argumenti. Fragmenta*, red. Chr. Huelsen, Berolini 1894, no. 29896.

36. Martialis, *Epigrammata*, 13.33.

37. Om Fornelius se Carl Julius Lénström, *Lars Fornelius, Sveriges första ästhetiker. En litterär-historisk Undersökning* [...] (diss.), Upsala 1838. Fornelius var i flera decennier vid mitten av 1600-talet *poëses professor* i Uppsala.

38. Redaktörsnot. Epitafietexten återges i olika källor med betydliga skillnader. Vi har inte kunnat kontrollera själva gravstenen, då den numera är dold av en matta, vars borttagande enligt kyrkopersonalen skulle vara förenat med stora svårigheter. Texten citeras därför enligt Anders Anton von Stiernman, *Bibliotheca Suiogothica*, Holmiæ 1731, s. 473, vars läsning både är språkligt rimlig och i stort sett bekräftas av de andra tidiga textvittnena.

39. Övers. David Termén, ”Glimtar från ett översättningsarbete”, i *Gamla Uppsala förr och nu* 2010 [s. 17–20], s. 18

40. Cit. efter 1700-talsavskriften i Nordin 1130, UUB. – Rosenfeldt uppnår stor kontrastverkan genom att ställa det stora, varma, exotiska Indien jämte den lilla blekingska ön i norr. Själve Vergilius sätts jämte en pratsjuk papegoja. Medan Vergilius i sina tre stora verk diktade om ängar, åkrar och fältherrar, har Rosenfeldts papegoja ägnat sig åt att vissla, sjunga och prata – eller som det heter i dikten: gett sitt ”husbond-folk [...] mången rolig timma”.

41. Nordin 1130, UUB.

42. Bland Werner von Rosenfeldt och hans samtida – däribland Lars Fornelius – var det förmodligen ingen som uttryckte tvivel om att Mantuaepitafiet hade författats av Vergilius.

43. Cit. efter Theodor Norlin, *Johannes Rudbeckius, biskop i Vesterås. En monografi*, 1 (diss.), Upsala 1860, s. 45, not 2.

44. Se J.H. Lidéns avskrift av epitafiet, sammanbunden med dennes eget exemplar av Dalius’ *Finem respice*, i ”*Rar.* 10:285”, UUB: ”Resepass och epitaphium eller Then välbedagade och ålderstegne Senioris, Gamble Svenonis Brynolphssons Dalii Grafskrift: Och af hans egen person uti sidsta ålterdomen, neml. uti sitt werldslopps ottatijonde år, manu propria beskrefvit Anno Salutis nostrae MDCLXXXIV”. Per Hanselli har haft tillgång till denna utökade version av autoepitafiet i Lidéns avskrift, som han följt i sin edition: se *Samlade vitterhetsarbeten af svenska författare från Stjernbjelm till Dalin*, IX, Upsala 1869, s. 185 ff. och inledningen till utgåvan (s. 7 ff.).

45. Gezelius 1778, s. 223.
46. Sveno Dalius, *Finem respice* [s. l.] [1684], opag. Exemplaret i Kungliga biblioteket.
47. *Samlade skrifter av Olof von Dalin*, VII: *Brev, skrivelser m.m.*, utg. av Ingemar Carlsson, James Massengale & Gun Carlsson, Stockholm 2013, s. 32.
48. *Samlade skrifter av Olof von Dalin*. VIII: *Kommentarer till Brev, skrivelser m.m.*, utg. av Ingemar Carlsson et al., Stockholm 2014, s. 62.
49. Ordet likstol tänktes i äldre tid även syfta på "likets eller den dödes säte och stol i Guds rike". Louise Hagberg, *När döden gästar. Svenska folkseder och svensk folktro i samband med död och begravning*, Stockholm 1937 (nyutgåva 2015), s. 418.
50. Jfr Sven G. Hansson, "Inledning", i Olof von Dalin, *Sagan om hästen och annan prosa*. Urval, inledning och kommentarer Sven G. Hansson, Stockholm 1977 [s. 7–17], s. 15.
51. KB, Vf 72, egenhändigt manuskript. *Galèner* den antika medicinens mest kända författare, Galenos (129–ca 200 e.Kr.); *Boerbaver* den holländske läkaren och naturvetenskapsmannen Herman Boerhaave (1668–1738), prof. i medicin och kemi och sin samtids mest anlitade läkare; *Beckar* livmedicus, anatomie prof. Abraham Bäck (1713–1795); *Rosèner* kungl. livmedicus, prof. Nils Rosén von Rosenstein (1706–1773); *Herr Twist* Peter Twist (1709–1754), en av tidens mindre goda tillfällesdiktare; *genom luttrat* genom förädlad; *pluttrat* pladdrad; *wit*, dvs. 'wid' (vid); *ty* därför. Ordförklaringarna är hämtade från SVS:s kommande utg. av Dalins *Samlade dikter*. (Jag har gjort smärre uteslutningar och tillägg.) Jag vill varmt tacka Ingemar Carlsson för att han ställt detta material – "Manuskript och underlag till Olof von Dalins Samlade skrifter i Svenska Vitterhets-samfundets utgåva" (MoU) – till mitt förfogande. Se vidare min studie *Rolldiktningens poetik. Olof von Dalins experimentella tillfällesdiktning*, Göteborg & Stockholm 2019.
52. Se Möller 2011, s. 198–208 (och 2015, s. 250–263).
53. Även i Shakespeares autoepitafium är funktionen en annan än i de flesta andra egenhändiga epitafier. Där utfärdas en kärv varning till presumtiva gravskändare:
- GOOD FREND FOR IESVS SAKE FORBEARE,
TO DIGG THE DVST ENCLOSED HEARE:
BLESTE BE YE MAN YT SPARES THES STONES,
AND CVRST BE HE YT MOVES MY BONES.
- Cit. efter James Walter, *Shakespeare's True Life*, 2:a uppl., London 1896, s. 262.
54. *Framledne Riks-Rådet, m.m. Grefve Carl Gustaf Tessins Dagbok 1757*, utgifven af G. A. Montgomery, Stockholm 1824, s. 197.
55. Tessin 1824, s. 39.
56. Tessin 1824, s. 259.
57. *Dagboks-anteckningar åren 1769–1771 af Johan Gabriel Oxenstierna*, utg. genom Gustaf Stjernström, Upsala 1881, s. 41.
58. *Viator*-formeln är mycket vanlig i den sepulkrala diktningen och tillfällespoesin alltsedan antiken. Den förekommer t.ex. ofta i *Anthologia Graeca*.